

Kinh Thánh có sự mâu thuẫn
và sai lầm không?

Does the Bible have
contradictions and errors?

**“Từ nguyên thủy,
Lời Ngài luôn chân thật,
Phán quyết nào cũng chính xác trường tồn.”**

Thithiên 119:160

8. Kinh Thánh Có Sự Mâu Thuẫn và Sai Lầm Không?

(Does the Bible have contradictions and errors?)

Trong một buổi biện luận (*debate*) về sự hiện hữu của Đức Chúa Trời giữa bạn tôi và một anh tên là Bích. Khi biện luận thì anh Bích cho rằng Kinh Thánh có sự mâu thuẫn và không thể tin tưởng được. Sau cuộc biện luận thì tôi đưa quyển Kinh Thánh của tôi cho anh ta và nói rằng: “*khi nãy anh nói rằng, Kinh Thánh có sự mâu thuẫn, vậy Kinh Thánh đây, anh có thể chỉ cho tôi xem được không?*” Anh Bích trả lời rằng: “*Nó nằm đâu đó ở trong sách đầu tiên của Kinh Thánh.*” rồi anh nói sang chuyện khác.

Trong một trường hợp khác, tôi có nói chuyện với một anh sinh viên trường Đại Học California State Long Beach University, khi nói đến Kinh Thánh thì anh ta cho rằng, Kinh Thánh là do những người uống rượu say rồi đặt chuyện mà viết ra. Nhưng khi hỏi đến thì anh ta hoàn toàn không biết gì về Kinh Thánh cả.

Đây là những trường hợp mà nhiều người đã kích Kinh Thánh, nhưng không chịu bỏ thì giờ ra để đọc và tìm hiểu.

Nguyên bản Kinh Thánh (*original*) không có sự sai lầm, hay mâu thuẫn. Nhưng khi người ta chép đi chép lại (*copy*) nhiều lần và khi dịch sang qua một thứ tiếng khác, thì có sự khác biệt chút ít. Đặc biệt là con số trong tiếng Hebrew, chẳng hạn như I-Sứkỳ.11:11 và II-Samuên.23:8; I-Các vua.7:26 và II-Sứkỳ.4:5; II-Các vua.24:8 và II-Sứkỳ.36:9.

Trước hết chúng ta xem thử sự mâu thuẫn là gì. Sự mâu thuẫn là một vật gì đó không có thể ở hai chỗ cùng một lúc được. Thí dụ như anh A nói là: Ngày 1, tháng 1, năm 1998, vào lúc 7:30 sáng tôi thấy anh C tại bến xe bus ở Sài-gòn. Anh B thì lại nói là: Ngày 1, tháng 1, năm 1998, và lúc 7:30 sáng tôi ăn cơm chung với anh C ở một tiệm ăn ở ngoài Hà-nội, đó là sự mâu thuẫn. Vì cả hai nói về cùng một người, cùng thời gian, nhưng khác nơi và làm việc khác nhau, thì đó là sự mâu thuẫn.

Chúng ta thường cho Kinh Thánh có sự mâu thuẫn vì chúng ta không hiểu đoạn văn có ý nghĩa như thế nào. Thời gian và địa điểm của nó. Dưới đây là một vài điều cần phải biết khi chúng ta thấy có sự mâu thuẫn giữa hai nơi nói về một câu chuyện giống nhau:

Thời gian: (time)

Chẳng hạn như Mathiô.27:44 nói rằng: “*Hai tên trộm cướp bị đóng đinh trên cây thập tự với Ngài cũng nhieć móc Ngài*”, nhưng Luca.23:39, 42 thì nói rằng chỉ có một. Điều này rất dễ hiểu, vì lúc ban đầu thì hai tên cướp đều nhieć móc Ngài, nhưng sau đó thì một tên cướp ăn năn, có thể vì cảm động nghe lời của Chúa Jêsus tha thứ những người đóng đinh Ngài.

Từ ngữ: (language)

Chẳng hạn như Công vụ.9:7 nói rằng, những người đi cùng Phaolô nghe tiếng nói của Đấng phán cùng Phaolô, nhưng 22:9 thì lại nói là những người đi cùng Phaolô không nghe tiếng nói. Thật ra trong chữ Hylạp (*Greek*) thì không có sự mâu thuẫn gì cả, vì trong chữ Hylạp, từ “*nghe*” (*akouo*) ở

Côngvụ.9:7 và 22:9 khác nhau; ở trong đoạn 9:7 thì từ “*nghe*” (*genitive case*) có nghĩa nghe, nhưng không hiểu nói gì, chẳng hạn như trong Giăng.12:29 nghe tiếng nói như là tiếng sấm. Còn trong 22:9 thì nói là “*chẳng nghe*”, từ “*nghe*” (*accusative case*) này trong chữ Hylạp có nghĩa là, chẳng những chỉ nghe nhưng cũng hiểu lời nói nữa, chính vì vậy mà ở đây nói là họ không nghe.

Đặc điểm của mỗi tác giả: (one’s perspective)

Mặc dù những người viết Kinh Thánh là viết bởi Đức Thánh Linh soi dẫn, nhưng họ được viết theo sự tự do và cách nhìn của riêng mình, cho nên đôi lúc chúng ta thấy có những điểm khác nhau về chung một câu chuyện. Chẳng hạn như, khi Chúa sống lại thì có bao nhiêu thiên sứ ở nơi mộ? Mathiơ.28:2 và Mác.16:5 thì nói là có một thiên sứ, nhưng Luca.24:4 và Giăng.20:12 thì lại nói là có hai thiên sứ, như vậy ai đúng và ai sai? Thật ra có hai thiên sứ, nhưng cả bốn người đều đúng cả. Luca và Giăng nói chi tiết hơn, có nghĩa là hai thiên sứ. Nhưng Mathiơ và Mác thì chỉ chú trọng vào một vị thiên sứ mà thôi. Tôi lấy thí dụ như: có hai đứa bé đang rửa xe; một em thì nín thinh mà rửa xe, còn em kia thì vừa đang rửa xe vừa ca hát; anh A và anh B đều thấy đều đó và hai anh đều kể lại câu chuyện mà mình đã thấy. Anh A nói là: Anh gặp hai đứa bé rửa xe; còn anh B thì lại nói rằng: Anh gặp một đứa bé vừa rửa xe vừa ca hát. Như vậy sự kể lại của anh A và anh B không có sự mâu thuẫn gì cả. Anh B chỉ nói đến đứa bé đáng chú ý nhất mà thôi, tức là đứa bé vừa đang rửa xe vừa ca hát, còn đứa bé kia thì anh ta không nói đến. Nếu anh B nói rằng, anh gặp “*chỉ*” (*only*) một đứa bé thôi, thì chúng ta cho là có sự mâu thuẫn. Đối với Mathiơ, Mác cũng vậy, nếu Mathiơ và Mác nói là “*chỉ có một thiên sứ*” thì chúng ta sẽ thấy có sự mâu thuẫn, chữ “*chỉ*” (*only*) có nghĩa là chỉ có một chớ không thể nào là hai được. Cho nên cả bốn sách Phúc âm đều hoàn toàn không có sự mâu thuẫn gì cả.

Câu chuyện về người mù ở thành Jêricô trong Mathiơ.20:29-30, Mác.10:46, và Luca.18:35 cũng giống như vậy. Mathiơ nói: “*có hai người mù*”, Mác và Luca thì lại nói là: “*có một người mù*”. Thật ra thì có hai người mù, sở dĩ Mác và Luca chỉ nói đến “*một người mù*” thôi, là vì Mác và Luca thấy trong hai người mù có một người dễ để ý nhất, người mù này kêu la lên rằng: “*Hỡi Chúa Jêsus, con vua Đa-vít, xin thương tôi cùng!*”. Mác thấy người này đáng để ý quá đến nỗi Mác cho biết tên của người mù này là Ba-ti-mê nữa.

Địa lý: (geography)

Chúa Jêsus đi ra hay đi vào thành Jêricô khi chữa lành hai người mù? Mathiơ.20:29-30; Mác.10:46; Luca.18:35 (*chúng ta đã nói về một hay hai người mù ở phần trên rồi, cho nên chúng ta không cần phải giải thích nữa*).

Mathiơ nói là “*khi đi ra*”.

Mác nói là “*khi đi ra*” (*Kinh-thánh Việt-Nam chúng ta nói “từ đó lại đi”*).

Luca nói là “*đi đến gần*” (*hay là khi đi vào*).

Ba khúc Kinh Thánh này dường như có sự mâu thuẫn, nhưng nếu chúng ta biết về địa lý của thành Jêricô thì chúng ta sẽ thấy rằng không có sự mâu thuẫn gì cả. Theo sử gia người Do-Thái Josephus ở thế kỷ thứ nhất, trong quyển sách Josephus War IV của ông, ông và các nhà khảo-cổ học cho biết rằng, lúc đó có hai thành Giêricô, thành Jêricô cũ là thành Giêricô trong sách Cựu-Uớc, và thành Giêricô mới trong thời Tân-Uớc được xây cất lại bởi vua Herod đại đế, nhưng vua Herod không xây lại thành Giêricô tại chỗ cũ, mà vua xây thành Giêricô mới khoảng cách chừng một dặm của thành Giêricô cũ. Mathiơ và Mác ở dưới sự ảnh hưởng của

người Do-Thái, cho nên Mathiơ và Mác nói về thành Giêricô cũ tức là khi Chúa đi ra, nhưng Luca là người theo văn hoá Hy-lạp, cho nên Luca nói về thành Giêricô mới, tức là đi đến thành Giêricô mới. Cho nên không có sự mâu thuẫn gì cả.

Gia phả: (genealogies)

Tại sao gia phả của Chúa Jêsus trong Mathiơ.1 và Luca.3 có sự khác biệt nhau, có phải là có sự mâu thuẫn trong hai khúc Kinh Thánh này chăng? Chắc chắn là không, Sách Mathiơ viết cho người Do-Thái, cho nên Mathiơ trình bày Chúa Jêsus là một vị vua. Theo người Do-Thái thì một vị vua Mêsi phải là dòng dõi Abraham, con cháu vua David (1:1), cho nên Mathiơ trình bày gia phả của Chúa Jêsus từ Ápraham cho đến David và theo dòng dõi Sôlômôn cho đến Joseph là người cha hợp pháp của Chúa Jêsus. Mặc dầu Joseph không phải là người máu mủ của Chúa Jêsus, nhưng theo luật lệ của người Do-Thái thì một người con sanh ra bởi người nữ mà đã hứa hôn với người nam rồi, thì người nam đó là Cha hợp pháp của đứa bé. Còn Luca thì viết cho người Hy Lạp, cho nên Luca trình bày Chúa Jêsus là Con người (*Son of man*). Truy theo dòng dõi của vợ Joseph, là Mari cho đến Nathan con David và cho đến Adam. Trong các sách về gia phả, ít thường có tên của người mẹ (*mother*), hay là người con gái (*daughter*) nằm trong đó, nhưng thường là tên của người cha (*father*), hoặc con trai (*son*). Điều đó chúng ta cũng không lạ khi thấy Luca để tên của Joseph ở câu 3:23. Một điểm nữa, theo nhà giải Kinh John Lightfoot (*from the Talmud and Hebraica*) thì ông ta cho biết rằng, trong sách Talmud (200-500 A.D.) có nói Mari là con gái của Hêli.

Adam ----- (*Luca.3:38*)

(*Mathiơ.1:1-2*)--- Abraham ---- (*Luca.3:34*)

(*Mathiơ.1:6*)-----David ----- (*Luca.3:31*)

(*Mathiơ.1:6-7*) Solomon   Nathan (*Luca.3:31*)

(*Mathiơ.1:16*) Joseph   Mary (*Giôxép - Luca.3:23*)

Về những gia phả được chép trong Kinh Thánh, nếu chúng ta tính thứ tự về tên tuổi, năm của những người được chép về gia phả trong Kinh Thánh, cộng lại hết những năm, thì có được khoảng 4,000 năm trước Công-nguyên, thế thì loài người chỉ có trên mặt đất này khoảng 6,000 năm thôi sao? Điều này không chính xác gì cho mấy, vì trong Kinh Thánh chữ “*cha*” hoặc “*con*” không có nghĩa là cha con trực tiếp, nhưng cũng có nghĩa là dòng dõi. Chẳng hạn như bốn sách Phúc Âm thường nói, Chúa Jêsus con David (*son of David*). Cho nên chữ “*cha*” cũng có nghĩa là “*ông nội*”, “*ông cố nội*” v.v... và chữ “*con*” cũng có nghĩa là “*cháu*”, “*chắc*” v.v... chính vì vậy mà chúng ta không biết chính xác là Đức Chúa Trời tạo dựng nên loài người từ bao lâu rồi.

Ngoài ra trong những sách chép về gia phả, có những khoảng trống ở giữa, chẳng hạn như tên Cainan có ghi trong Luca.3:36, nhưng lại không có ghi trong Sángthêkỳ.10:24. Hay là Mathiơ.1:8 cho biết Jehoram (*Giôram*) cha Uzziah (*Ôxia*), nhưng I-Sứkỳ.3:11-12 lại có thêm tên của ba người nữa nằm giữa Jehoram (*Giôram*) và Uzziah (*Ôxia*) (*Uzziah chính là Azariah II-Cácvua.14:18-21; II-Sứkỳ.25:27-26:1*), và ba tên người đó là Ahaziah (*Achaxia*), Joash (*Giôách*), Amaziah (*Amaxia*).

Sự tể trị của Chúa: (sovereignty of God)

Ai đã giục lòng David kiểm lấy số dân sự? Trong II-Samuên.24:1 thì nói rằng, Đức Chúa Trời giục lòng David. Còn trong I-Sứký.21:1 thì lại nói là Satan giục lòng David. Như vậy đây có phải là sự mâu thuẫn không?

Đương nhiên là không, vì cả hai sách đều đúng, I-Sứký.21:1 cho biết là Satan muốn làm hại dân sự, trong II-Samuên.24:1 cũng cho biết là cơn thịnh nộ của Chúa nổi lên nghịch cùng dân sự (*vì lý do gì đó, mà tác giả không đề cập đến*). Chúa muốn dạy cho David và dân sự một bài học, bằng cách cho phép Satan giục lòng David kiểm lấy số dân sự. Điều này cũng tương tự như hai đoạn đầu của sách Gióp. Một điều cuối cùng cũng giống như vậy, là về sự “*chọn lựa*”, Giảng.15:16 và nhiều câu Kinh Thánh khác cho biết rằng, Chúa chọn chúng ta, chứ không phải chúng ta chọn Chúa. Nhưng Mathiơ.23:37 cho biết là chúng ta có sự lựa chọn là không theo Ngài; hay là Giôsuê.24:15 bảo chúng ta ngày nay hãy chọn ai mà mình muốn phục sự. Đây nói về sự tể trị của Đức Chúa Trời, 1Phierơ.1:1-2; Rôma.8:29 nói rằng, chúng ta được chọn theo sự biết trước của Ngài. Chúng ta không biết tương lai chúng ta ra thế nào, vì chúng ta chỉ nhìn xa khoảng vài dặm mà thôi, nhưng Đức Chúa Trời nhìn đến cuối cùng con đường của chúng ta, nên Ngài chọn chúng ta theo sự biết trước của Ngài.

Luân lý đạo đức: (ethics)

Kinh Thánh có nhiều nơi cho chúng ta biết Đức Chúa Trời là Đấng yêu thương nhân từ, nhưng tại sao trong 1Samuên.15:2-3 Chúa lại bảo dân Do Thái giết hết dân Amaléc, trong đó có nam, nữ, con trẻ còn bú và hết các loài súc vật? Như vậy có phải Kinh Thánh có sự mâu thuẫn không?

Khi chúng ta nói về luân lý đạo đức, thì trước nhất chúng ta cần phải biết là có tiêu chuẩn về luân lý đạo đức. Chính Đức Chúa Trời là Đấng có thẩm quyền đo lường tiêu chuẩn luân lý đạo đức, vì chính Ngài là Đấng công bình. Nếu không có tiêu chuẩn đo lường luân lý đạo đức công bình, thì thế gian này sẽ không có công bình. Bản tính Ngài là công bình, thì những việc của Ngài làm phải là công bình, Ngài không thể làm ngược lại với bản tính của Ngài. Hêborơ.6:18 và Tít.1:2 cho biết rằng Đức Chúa Trời chẳng hề nói dối và Malachi.3:6 cũng cho biết Đức Chúa Trời không hề thay đổi. Điều này nói lên rằng, Ngài muốn dân Do Thái tiêu diệt dân Amaléc là có lý do.

Thứ nhì, đối với chúng ta là sai, nhưng chưa chắc đối với Đức Chúa Trời là sai. Chúng ta không ban cho, hay tạo dựng được sự sống, nhưng đối với Đức Chúa Trời là Đấng có thể ban cho, hay tạo dựng nên sự sống, thì Ngài có thể cất đi. Gióp.1:21 nói rằng: “*Đức Chúa Trời đã ban cho, Đức Chúa Trời lại cất đi, đáng ngợi khen danh Đức Chúa Trời*”, là Đấng tạo nên sự sống, thì Đức Chúa Trời hoàn toàn có quyền cất lấy sự sống. Thí dụ như tôi trồng những cây ăn trái ở trước nhà, thì tôi có quyền nhổ lên, nhưng tôi không có quyền qua nhà hàng xóm mà nhổ những cây của họ lên. Vì những cây ăn trái ở trước nhà tôi là sở hữu của tôi, nếu là sở hữu của tôi, thì tôi có quyền làm bất cứ điều gì đối với nó. Cả vũ trụ và mọi vật trên đất đều thuộc về Đức Chúa Trời (*Thithiên.24:1*), Phục.32:39 cho biết “*Ta khiến cho chết và cho sống lại, làm cho thương và chữa cho lành*”. Đức Chúa Trời muốn làm bất cứ điều gì, thì Ngài làm và đối với Ngài thì không sai lầm. Cho nên đừng bao giờ nghĩ rằng, đối với chúng ta là sai, thì đối với Đức Chúa Trời cũng là sai.

Thứ ba, sở dĩ Đức Chúa Trời muốn tiêu diệt là vì những dân tộc này rất là gớm ghiếc và tội lỗi. Những tội lỗi họ làm đến nỗi đất cũng vì họ mà bị ô uế luôn (*Lêviký.18:25*). Hơn nữa trong câu 18

của I-Samuên.15 cũng nói rằng dân Amaléc là dân đầy tội ác, cho nên chúng ta không phải nói đến những người vô tội. Tôi lấy một ví dụ, tôi bị rắn độc cắn ở tay, nếu tôi muốn sống thì chỉ có cách là chặt đi cánh tay. Chữa lành vết thương ở dấu cắn cũng không giúp ích gì được. Đối với dân Amaléc cũng vậy, để cho dân các dân tộc khác sống, thì chỉ có cách là tiêu diệt dân Amaléc, dân Amaléc cũng như là dấu rắn cắn ở nơi tay, muốn cho những bộ phận khác sống, thì chỉ có cách là chặt đi cánh tay. Hãy nhớ lại thời Nôê, Ngài đã tiêu diệt hết chỉ gia đình Nôê Ngài để cho sống, nếu Ngài không tiêu diệt dân Amaléc, thì chắc là sẽ có chuyện tương tự như đã từng xảy ra trong thời Nôê. (*đương nhiên không phải bằng nước*).

Nói tóm lại chúng ta là loài người có suy nghĩ giới hạn, không thể nào đoán xét được Đấng toàn năng, toàn tri. Đức Chúa Trời là Đấng đó, sự tể trị của Ngài chúng không thể biết được. Nhưng chúng ta biết rằng Ngài là Đấng công bình, mọi việc Ngài làm đều là công bình và cuối cùng là làm tốt cho chúng ta. Ápraham nói trong Sángthế.18:25 rằng, “*Đấng đoán xét toàn thế gian, há lại không làm sự công bình sao?*”.

Con số: (numbers)

Một trong những điều mà người ta cho là mâu thuẫn nữa là về những con số trong Kinh Thánh, chẳng hạn như trong trận chiến giữa dân Dothái và dân Syri, II-Samuên.10:18 ghi lại David giết 700 xe binh của dân Syri, nhưng I-Sủký.19:18 thì cho biết là 7000, có phải đây là sự mâu thuẫn của Kinh Thánh hay không?

Cũng như mấy lần trên, câu trả lời là không. Đây là sự sai lầm của người chép Kinh Thánh, bản chánh của Kinh Thánh đã bị mất, nhưng trước khi bị mất, thì những người chép Kinh Thánh họ cố gắng chép lại, ở tại đây thì họ đã nhầm lẫn giữa con số 700 và 7000. Chính chúng ta cũng thường hay chép lầm những con số, mặc dầu có một vài nơi nữa có con số chép sai giống như vậy, nhưng đều này không chứng minh được rằng, bản chánh của Kinh Thánh có sự sai lầm. Hơn nữa sự sai lầm của mấy con số này chỉ ở một vài ba nơi mà thôi, không có ảnh hưởng gì đến những giáo lý và sự dạy dỗ của Kinh Thánh cả.

Phù hợp bốn sách Phúc Âm: (harmony of the Gospels)

Trước khi gà gáy mấy lần thì Phierơ chối Chúa ba lần?

Mathiơ.26:34 “*..trước khi gà gáy, người sẽ chối ta ba lần.*”

Luca.22:34 “*..hôm nay khi gà chưa gáy, người sẽ ba lần chối không biết ta.*”

Giăng.13:38 “*..khi gà chưa gáy, người đã chối ta ba lần!*”

Mác thì lại nói khác với Mathiơ, Luca, và Giăng

Mác.14:30 “*..trước khi gà gáy hai lượt, người sẽ chối ta ba lần.*”

Bốn khúc Kinh Thánh này cũng không có gì mâu thuẫn cả, trước nhất gà gáy bao nhiêu lần thì không quan trọng, nhưng Mác là con thuộc linh của Phierơ (*I-Phierơ.5:13; Côngvụ.12:12*) và lời truyền khẩu cho biết rằng, Phierơ là người giúp Mác viết sách Phúc Âm Mác. Cho nên Mác đã chép rõ chi tiết về sự chối Chúa của Phierơ, là Mác cho biết là gà gáy hai lần. Còn Mathiơ, Luca, và Giăng

thì không chú trọng đến việc gà gáy mấy lần. Nhưng họ chỉ chú trọng về sự chối Chúa của Phierô mà thôi.

Cũng rất có thể là Chúa Jêsus đều nói cả hai câu, có nghĩa là Chúa Jêsus nói với Phierô rằng: “trước khi gà gáy, người sẽ chối ta ba lần”, Chúa Jêsus nhấn mạnh thêm rằng: “trước khi gà gáy hai lượt, người sẽ chối ta ba lần”.

Có một số nhà giải Kinh Thánh nói rằng, khi những người chép lại sách Mác, thì họ thêm vào chữ “hai lượt” ở câu 30, chữ “lần thứ hai” ở câu 72 và họ cũng thêm vào chữ “thì gà gáy” ở câu 68 cho hợp lý. Vì có một số bản Kinh cũ (*manuscripts*) không có những chữ này.

Lời trích từ Cựu Ước: (quotation from OT)

Trong Mathiô.27:9-10 “*Bấy giờ được ứng nghiệm lời đấng tiên tri Giêrêmi đã nói rằng: Họ lấy ba chục bạc, là giá của Đấng đã bị định bởi con cái Ysơraên, và đưa bạc ấy mà mua ruộng của kẻ làm đồ gốm y như lời Chúa đã truyền cho ta.*”

Chúng ta xem ghi chú ở dưới trong Kinh Thánh ViệtNam chúng ta thì sẽ thấy, Mathiô trích từ Xachari.11:12-13 chứ không phải Giêrêmi. Có phải là Mathiô nhớ lộn khi viết câu này chăng? Chắc chắn là không. Thật ra Mathiô trích ra từ hai sách Cựu Ước, sách Xachari và sách Giêrêmi, Xachari nói đến ba chục miếng bạc và Giêrêmi nói đến mua ruộng (*Giêrêmi.32:6-9; 19:1-13*). Điều này cho thấy rằng, Mathiô đã gom hai lời tiên tri lại và Giêrêmi là đấng tiên tri, cho nên Mathiô chỉ nói đến tên của Giêrêmi mà thôi.

Điều này cũng không lấy gì làm lạ đối với những tác giả Tân Ước. Trong sách Mác cũng tương tự như vậy. Mác.1:2-3 “*Như đã chép trong sách tiên tri Êsai rằng: Nay, ta sai sứ ta đến trước mặt người, Người sẽ dọn đường cho người.... Có tiếng kêu trong đồng vắng rằng: Hãy dọn đường Chúa, ban bằng các nẻo Ngài.*”

Đó là hai lời tiên tri mà Mác trích từ Malachi.3:1 và Êsai.40:3, nhưng chúng ta thấy rằng, Mác chỉ nói đến tên của Êsai, vì tiên tri Êsai là đấng tiên tri so sánh với Malachi. Cho nên một lần nữa chúng ta thấy rằng, không có sự mâu thuẫn.

Tôi thấy bao nhiêu đó cũng đủ cho chúng ta biết rằng, Kinh Thánh có vài nơi khó hiểu và khác biệt, nhưng không bao giờ có sự mâu thuẫn cả. Xin hãy nhớ rằng, Kinh Thánh là lời của Đức Chúa Trời và Đức Chúa Trời không bao giờ sai (*vì nếu Đức Chúa Trời sai, thì không phải là Đức Chúa Trời nữa*), cho nên Kinh Thánh không có sự sai lầm và mâu thuẫn.